

Fenyvesi Éva

A korrupció mérhetősége

Az utóbbi években egyre több hazai és nemzetközi kutató intézet foglalkozik korrupció kutatással. Mi tagadás számos vizsgálati lehetőséget nyújt a téma, a felsőszintű korrupciótól a mindennapi korrupcióig egyaránt. Néhányan a korrupció meghatározására és megjelenési fajtáira, míg mások a különböző területeken megjelenő korrupció feltárására, és szintjének mérésére, megint mások kialakulásának okaira vagy éppen társadalmi-gazdasági következményeire, illetve annak mértékére koncentrálnak. Ebben a tanulmányban ez utóbbit kívánom megvizsgálni, azaz miről tájékoztatnak bennünket a különböző kutatások, mennyire hihetünk a különböző korrupciós mutatóknak, egyáltalán mérhető-e a korrupció. A vizsgálatban elsősorban szekunder kutatásokra támaszkodom, de felhasználom azoknak a kérdőíveknek a kiértékeléséből származó következtetéseket is, amelyeket 2012 és 2013 között vettem fel, elsősorban felsőoktatási intézmények levelezős hallgatóinak közreműködésével.

In the last couple of years, more and more – both national and international - research institutions have been studying corruption. There is no gainsaying; the topic provides various research opportunities, from top-level to common life corruption. On one hand, the variations of corruption's definitions and manifestations can be observed, while on the other hand the emphasis can be put on discovering it on different fields and measuring its level. In addition, investigations are also held on the causes of its development or its socio – economic impacts, as well as its extent. This treatise aims to investigate the latter one. In more detail; what different studies inform us about, how trustworthy the various measures of corruption are, and even more importantly; whether corruption can be measured at all. However, the paper relies on mainly secondary sources; the conclusions of a questionnaire survey conducted among high school students from 2012 till 2013 are also detailed.

Bevezetés

A korrupció mérésére irányuló törekvések a századfordulótól váltak jellemzővé. Ennek alapvető oka, hogy az 1970-80-es évek után kezdtek nemzetközi szinten nyíltan beszélni a korrupció okozta problémákról, és ekkor kezdődött el az összefogás az országok közötti korrupció elleni küzdelemben. Az együttműködés fokozatos kiépítésének köszönhetően az 1990-es évektől számos egyezmény született, amelyek során megfogalmazott speciális tényállások fokozatosan beépültek/épülnek az egyezmény aláíró országok büntető törvénykönyvébe.

Ma már több nemzetközi és magyar kutatóintézet készít rendszeresen jelentést, felmérést a korrupciós fertőzöttségről, annak elfogadásáról, gyakorlatáról. Ezek között szerepel a Freedom House, az Open Society Institute, a Transparency International, Gallup-monitor vagy a magyarok közül például a MÁST és a TÁRKI. A felsorolt szervezetek által készített felmérésekből egyik legismertebb a Transparency International által évente készített Korrupció Érzékelési Index (Corruption Perception Index).

A korrupció mérésének nehézségei

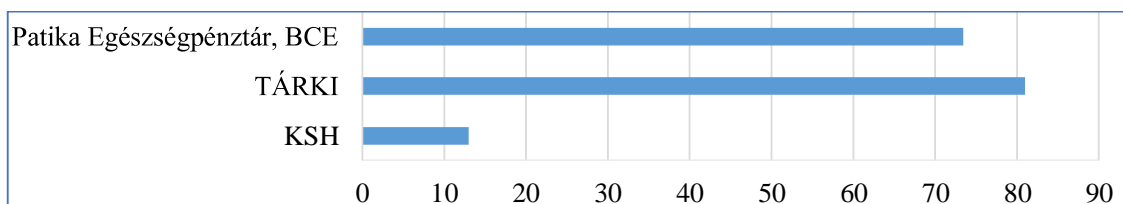
A korrupció mérése kapcsán az első és talán legfontosabb kérdés, hogy lehet-e mérni a korrupciót? Ha igazán őszintén akarunk válaszolni, akkor azt kell, hogy mondjuk, lehetetlen...

1. Ennek egyik alapvető oka, hogy már a megméréndő jelenség meghatározásával is gondunk van. Nincs egységes mindenki által elfogadott fogalom, még a szakértők között sem. Ha pedig nem ismerjük mit jelent az általunk értékelt jelenség, mi alapján tudjuk megítélni annak mértékét. Szente (2006-2007) szerint a legtöbb fogalomalkotás azonos, vagy legalábbis hasonló kulcseleket, ismérveket használ. Az eltérő definíciók leginkább abban különböznek egymástól, hogy a társadalmi jelenségek mely körét kívánják átfogni, azaz hogy hol húzzák meg a korrupció és a nem korrupció magatartásformák közti határvonalat. A bevezetőben említett általam készített empirikus kutatás ezt a jelenséget tökéletesen igazolja. A vizsgálatban résztvevők (184 fő) többek között egy közvélemény kutatási feladatot töltöttek, ahol 30 szituációt kellett besorolni aszerint, hogy korrupciónak van-e szó, vagy fennáll-e a veszélye a korrupciónak, illetve az adott gyakorlatnak nincs kapcsolata a korrupcióval. A 30 eset egyikében sem született egységes válasz, azaz a közel 200 megkérdezett mindegyike másképp értelmezte mi számít korrupciónak és mi nem. (Fenyvesi, 2013.b). Az egyik probléma tehát, hogy a felmérések során a megkérdezett személyek mást és mást értenek korrupciónak alatt. Így a válaszok sem lesznek teljes mértékben összehasonlíthatóak.

Ezért, hogy minél inkább kiszűrjem a korrupció értelmezéséből adódó problémákat, ebben a tanulmányban a korrupció – az alábbiakban olvasható – általános meghatározásából indulok ki, amely nem zárja ki a mindennapi eseteket sem. Ilyenek például a kapcsolatok, összeköttetések fontossága, az ügyintézés gyorsításáért adott „ajándék”, stb. Ennek fontosságát hangsúlyozza Papanek (2008) is egyik tanulmányában, és a következő meghatározást adja a korrupciónak: „Korrupció az a személy, aki – közvetlen vagy közvetett önértékből – megszegi a közösségi együttélés egy vagy több olyan szabályát, amelynek érvényesüléséért ő a felelős.” (2008:130). Hasonlóan definiálja a Transparency International magyarországi tagozata is a korrupciót egyik kutatásában: „Korrupciónak tekintjük, ha valaki azért él vissza a rábízott hatalommal és jogokkal, hogy önmaga számára előnyt szerezzen (Székely et al, 2012:6).

2. A korrupció mérhetőségének másik problémája, hogy a felmérések során nincs olyan módszer, amellyel őszinte válasza bízhatnánk a kérdőívekre válaszolókat (Sik, 2001). Bár a legtöbb esetben a kérdőívek névtelenek, még sincs garancia arra, hogy valóságos információkat kapunk. Ezért nehéz eldönteni, hogy az azonos időben felvett, de különböző eredményeket mutató kutatások közül (1. ábra), melyiket tartsuk a leginkább valóságos adatnak.

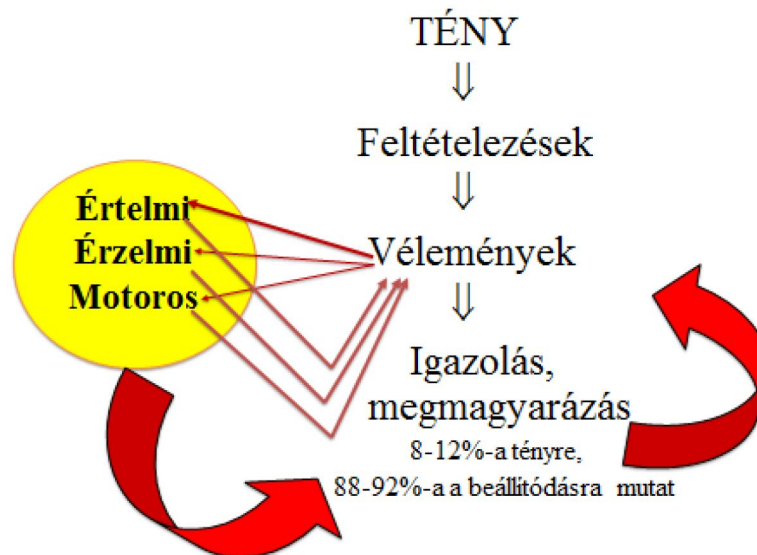
1. ábra. 2009-ben fizetett hálapénz összege 3 különböző tanulmány szerint (Mrd Ft)

Forrás: Fenyvesi (2013.a)

- Az olyan felmérésekben, ahol nincs megfelelő ismeretünk, a médiára, ismerősök, barátok véleményére, stb. támaszkodunk. Így a saját állásfoglalásunkat, a valóságról bennünk kialakított képet befolyásolják a minket ért információk. Egy adott dologgal kapcsolatban a tények és a véleményünk között ezért igen mély lehet a szakadék.

2. ábra. A tényeket átalakulását befolyásoló attitűdök

Forrás: saját szerkesztés

Véleményünk nemcsak a tényeket tartalmazza, hanem a feltételezéseket és abból levont következtetéseket is (2. ábra). A nem teljes körű, vagy téves információkból származó általánosítások pedig inkább hasonlítanak „előítélethez”, mint a valóságos helyzet feltárásához.

- Az is torzítja a felmérésekben felvett válaszokat, hogy a korrupció negatív tartalmat hordoz, aminek következtében az emberek gyakran félnek beszélni a jelenségről.
- A kutatási téma szenzitív, ezért minél kiterjedtebb vizsgálatok folynak, annál több olyan ügylet kerülhet felszínre, melyek által az ország nemzetközi megítélése jelentős mértékben is romolhat, ez a körülmény pedig elbizonytalaníthatja a döntéshozókat.¹
- Mivel a korrupció nem „értékteremtő” folyamat, ezért a legtöbb esetben, azokban a makrogazdasági számításokban sem szerepel, ahol a nem megfigyelt gazdaságról készítenek becsléseket (Bhattacharyya, 1999) (Schneider, 2007). Néhány felmérésben a rejtett gazdaság részének tekintették a korrupciót is, abból kiindulva, hogy olyan jövedelmeket generál, amelyek az adózás és a kötelező társadalombiztosítás rendszerébe nem kerülnek be, és amely a gazdasági szereplők jövedelemallokációját megváltoztatja (Schneider, 2007).

Így sokkal inkább beszélhetünk becslésről, mint mérésről a korrupció mértékének beazonosítása kapcsán.

A korrupció mérésének módszerei

Számos szerző véleménye az, hogy a korrupció szintje nem mérhető, mivel rejtett jelenségről van szó, és ezért hiányoznak a megfelelő információk (Sik, 2001) (Johnston, 1990).

Szente (2007) szerint a korrupció kutatásokat illetően vannak alapvetően teoretikus jellegű, analitikus feldolgozások, valamint empirikus adatgyűjtés alapján álló munkák. A korrupció tapasztalati úton való vizsgálatát igen nehéznek tartja, mivel ezek az információk nagyon bizalmasak, és a lehetséges adatforrások nem érdekeltek a vonatkozó bizonyítékok megismerhetőségében. Ezért úgy gondolja a korrupcióról nehéz úgynevezett kemény adatokat szerezni.

Sik (2001) szerint a becslésnek alapvetően két módszere van (1. táblázat). Ebből az egyik módszer az ún. **percepciós – érzékelésen alapuló mérés**. A percepciós módszerrel felvett méréseknél abból indulnak ki, hogy a korrupció nem más, mint amit a hétköznapi emberek észlelnek. A korrupció mértéke, illetve a róla való vélekedés között szoros kapcsolat áll fenn. Az ilyen jellegű felmérések feltételezik, hogy a megkérdezettek képesek és hajlandók nyilatkozni, és pontosan tudják érzékelni a korrupciót, ha nem is tudják definiálni azt.

A másik módszer a **megközelítéssel mérés**. Ezt a módszert alkalmazó kutatók úgy vélik, nagy biztonsággal lehet mérni a korrupció egyes megnyilvánulási formáit. A korrupciós jelenség jól megragadható formáiból következtetnek annak általános mértékére. Ilyen felmérésnél például a korrupciós ügyek gyakoriságára kérdezik rá („Milyen gyakran ad hálapénzt?” „Felajánlottak-e már Önnek csúszópénzt?”).

1. táblázat. A korrupció mérésének típusai (Saját szerkesztés)

	Percepciós módszer		Közelítéssel mérés	
	Közvetett	Közvetlen	Általános	Különös
Országos minta	Az érzékelés következetessége alapján	A józan ész segítségével	Az általános gyakorlat alapján	A különös gyakorlat alapján
Célcsoport		A tevékenység érzékelése alapján		
Altípusok	Államellenes ethosz Intézményi környezetbe vetett bizalom hiánya	Pl. vesztegetésre hajlamosító helyzetekben vizsgálódik	Korrupciós ügyletek gyakoriságának vizsgálata (Pl. hálapénzadás)	
Előnyök és hátrányok	Nem lehet definiálni. Ki-ki másként gondolja. Túl/alulbecsüli a valóságot. Rugalmatlan (előítéleten, sztereotípián alapul).		Kiküszöböli a korrupcióval kapcsolatos félreértelmezések lehetőségét. Nem engedi érvényesülni a média és politika torzító hatását. A korrupció mértékének becslése mellett alkalmas a korrupció társadalmi, gazdasági okainak kutatására. A korrupció “valós” mértékét alulbecsüli.	

Forrás: Sik (2001)

A közvetett mérés különböző helyettesítő mutatókat használ a korrupció érzékelésének megközelítésére. Például az állami hatóságokkal szembeni bizalom mértéke. A közvetlen mérés a korrupció konkrét eseteit kutatja.

Az országos minta nagy előnye, hogy a becslés a népesség nagy és reprezentatív mintáján alapul. Hátránya, hogy a megkérdezettek egy részének nincsen, vagy kevés a tapasztalata a témakörrel kapcsolatban. A megkérdezettek ilyenkor gyakran média információk, ismerősökkel, barátokkal történő beszélgetésekből leszűrt tapasztalatok, politikai hovatartozás alapján válaszolnak. A célesoportnál ez a helyzet fordított. Ők tájékozottabbak a korrupció meghatározását, illetve egy-egy adott fajtáját illetően, de a minta jóval alacsonyabb (így nem reprezentatív), mint az országos esetén.

Az Állami számvevőszék (Báger, 2012) egyik tanulmánya szerint a következő mérési lehetősége állnak rendelkezésünkre a korrupció szintjének meghatározására:

- anonim kérdőívek kitöltése vagy önbevalláson alapuló vizsgálatok (survey-k);
- a korrupciós észlelés (percepció) közvetett módszerének alkalmazása;
- a korrupciós büntetőjogi eljárások valós számának alakulása egy adott időszakban;
- a korrupció korrelációs módszerrel történő mérése egy „kemény” indikátorokhoz viszonyítva (például az adóelkerülés színvonala, a fekete gazdaság nagysága egy országban).

Ezen megközelítések alapján Báger a korrupció mérésének két módszertani irányát, az úgynevezett vizsgálati (survey) alapú és a nem vizsgálati alapú módszereket különbözteti meg (2. táblázat). A 2. számú táblázatban a szerző leírása alapján röviden összefoglaltam a két módszer jellemzőit.

2. táblázat. A korrupció mérésnek módszerei (Saját szerkesztés)

	Vizsgálati (survey) alapú módszerek	Nem vizsgálati alapú módszerek
Megjelenési formái	kérdőív, mélyinterjú, strukturált mélyinterjú	a büntető eljárási statisztikák, a gazdasági mutatószámok alkalmazása, a fekete gazdaság nagyságának becslése
Adatforrás	bárki lehet (állampolgároktól kezdve a vállalati menedzsereken keresztül a köztisztviselőig)	egységes nyomozóhatósági és ügyészségi bűnügyi statisztika (ENyÜBS)
Előnye	alkalmasak: - egyedi és aggregált módon való felhasználásra - valamint országok közötti összehasonlító vizsgálatokra	- az ismertté vált bűncselekményeket, illetve azok elkövetőit tartalmazza, - tárgyilagossága következtében pedig reálisan tükrözi a mért valószínűségi korrupciós helyzetet
Hátránya	- szubjektív jellegű észlelési/érzékelési adatokat szolgáltathatnak - társadalmilag elfogadott erkölcsi normák határozzák meg - nem ad segítséget a döntéshozók számára a korrupció elleni küzdelemben	- az ismertté vált és regisztrált korrupciós bűnözés nagysága az összes bűnözésnek csak egy töredék hányada - az eljárások, vádemelések időpontja eltér a tényleges elkövetési időponttól (a halmazatok torzítják a statisztikát)
Példák	- World Economic Forum Globális Versenyképességi Felmérés - Üzleti Környezet és Vállalkozási Teljesítmény Felmérése (BEEPS) - Gallup Népek Hangja Felmérése - Transparency International Korrupciós Érzékelési Indexe (TI CPI) - TI Vesztegetési Index	Magyarországon az 1972 és 2004 közötti időszakban a büntető ügyiratok feldolgozása és interjú szakterületeken dolgozó szakemberekkel az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézetben (Kránitz, 2005)

Forrás: Báger, 2012

A korrupció nagyságát mérő (becsülő) mutatók

A korrupció mérésére számtalan kísérlet született az utóbbi években. Ezek közül talán a legszélesebb körben a Transparency International Korrupciós Érzékelési Indexét (CPI) ismerik.

Korrupció Érzékelési Index (CPI)

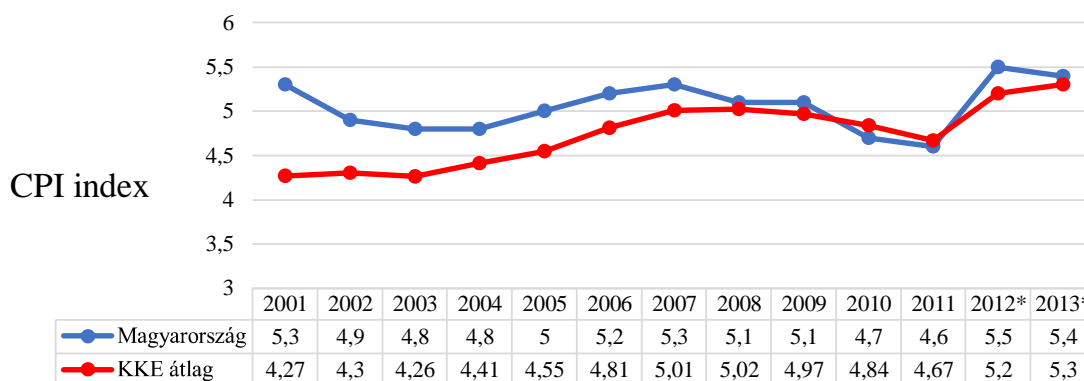
A CPI az előbbi csoportosítások alapján a percepció közvetett módszerei közé sorolható. Ezt az összevont indexet 1995 óta évente számítják különböző felmérések információi alapján, amely a politikusok és üzletemberek körében érzékelt korrupciós fertőzöttség alapján rangsorolja az országokat (Báger, 2012).

„A Korrupció Érzékelési Index (CPI) 13 olyan vizsgálat felhasználásával készül, amely szakértők és üzletemberek megkérdezése alapján méri az egyes országokban a közszektor korrupciós fertőzöttségét. Ahhoz, hogy egy ország szerepelhessen a Korrupció Érzékelési Indexben, legalább három háttérfelmérés adatainak kell rendelkezésre állnia. 2013-ban 177 ország adataiból alakították ki a rangsort. A háttérindexek pontszámait a Transparency International 0-100-as skálára vetíti, ahol 0 a korrupcióval leginkább, 100 a legkevésbé fertőzött országokat jelzi.”² 2012 előtt a pontozás 0 és 10 közötti volt (3. ábra). A 0-100-as skála lehetőséget ad arra, hogy árnyaltabban ki lehessen fejezni a különbségeket az országok között.

Bár az index nagykarriert futott be az évek alatt, néhány szerző felveti a kérdést a megbízhatóságával kapcsolatban. Báger (2012) véleménye szerint a kutatók és elemzők által végzett széleskörű vizsgálatok szerint az CPI kielégítően megbízható mérőeszköz. Az index megbízhatóságát azonban országonként változónak tartja. Maga a TI előzőekben idézett leírása alapján is olvashatjuk, hogy a 13 vizsgálatból elegendő három háttérfelmérés adata, hogy egy ország felkerüljön a CPI listájára. A mutató használhatóságával kapcsolatos kritikát évekkal ezelőtt sokkal élesebben fogalmazta meg Sik Endre (2001:248): „CPI nem más, mint az önbeteljesítő jóslat intézményesített és globalizált formája”. A megbízhatóságát olyan tényezőkkel kérdőjelezi meg, mint a külföldi szakemberek járatlansága a helyi szokásokban (ezért esetleg könnyebben belemegy a korrupcióba, hogy az ügyintézés zökkenő mentesebbé tegye). Emellett hivatkozik a Transparency International növekedésorientáltságára: minél több országot bevonva, minél hosszabb idősort felmutatva a világ vezető egyedüli hivatalos forrásává akart válni.

Egy bizonyos, a minden évben megjelenő legújabb statisztikák igen hangzatos címmel jelennek meg („Magyarország korrump, és ezzel nincs egyedül”³). Így abban az olvasóban, aki csak a címetek futja át, bizonyára egy egyre erkölcsstenebb világkép jelenik meg. Talán ez is lehet egy ok, hogy azokban az országokban, ahol sajtószabadság van, a lakosság miért értékeli nagyobbra a korrupciós fertőzöttséget, mint amit a kérdőívek konkrét adatai feltárnak. A sajtószabadság és az érzékelt korrupció mértéke közötti ezen összefüggést többek között Wallace és Haerpfer (1999) tárja fel egyik tanulmányában.

3. ábra. A Korrupció észlelési index alakulása 2001-től -2013-ig Magyarországon és Közép-Kelet Európában (Saját szerkesztés)

Forrás: http://www.transparency.hu/CPI2013?bind_info=page&bind_id=555. (A csillaggal jelölt években a skálaérték megváltozott 0-10 helyett 0-100-ra. Az összehasonlíthatóság érdekében átváltottam az értékeket az előző skála értékeire.)

Mindenesetre igen fontos, hogy két eltérő évben készített vizsgálat alapján csak az országok pontszáma, és nem a rangsorban elfoglalt helye vehető össze. Egyik évről a másikra egy adott ország pontszámában tapasztalható változásokat okozhatja például az ország teljesítményében bekövetkezett érzékelés változása, vagy a CPI mintavételében, módszertanában bekövetkezett változás. Ha valamely ország pontszámának időbeli változását akarjuk összehasonlítani a legmegbízhatóbb mód, hogy visszanyúlunk az egyes felmérési forrásokhoz, és megvizsgáljuk, melyik tükrözi leginkább az értékelés módosulását. A Transparency International szerint a korrupció érzékelésével összefüggő lényeges változások inkább csak hosszabb idő elteltével mutatkoznak az indexben⁴.

Globális Korrupciós Barométer (Global Corruption Barometer)

A Barométer az emberek korrupcióval kapcsolatos véleménye alapján készített összegzés, amely a lakosság tapasztalatait mutatja be (Báger, 2012). Ez a közvélemény kutatáson alapuló felmérés, a világ több mint 60 országában méri, hogy az utca embere mennyire érzékeli és tapasztalja a korrupciót⁵. Az indexszel szembeni legfőbb kritika, hogy megállapított attitűdök jelentősen változhatnak, és nem állnak szükségképpen arányban a korrupciós szintekkel. Egyes országok válaszadói képesek együtt élni a magas szintű korrupcióval, míg másoknál az alacsony szintű korrupció is súlyos aggodalmakat kelt.

Vesztegetési Index (Bribe Payers Index)

A Vesztegetési Index a vezető exportáló országok vállalatainak külföldön való megvesztegetési hajlamára fókuszál, amely felmérésenként csaknem 30 országot rangsorol vállalataik külföldi üzleti tevékenységük során mutatott megvesztegetési hajlandóságuk alapján. Az indexet körülbelül 3 ezer vállalatvezető válasza alapján számolják ki. Arról kérdezik őket, hogy megítélésük szerint a velük üzleti kapcsolatba lépő külföldi vállalatok mennyire élnek a megvesztegetés eszközével az adott

országban. A válaszok alapján az országokat egy 0-tól 10-ig terjedő skálán rangsorolták. A nagy pontszámok a korrupciós hajlandóság alacsony voltára utalnak.⁶

Ezen méréseken kívül számos kutatóintézet végez rendszeres, vagy időszakos felmérést. Ezek közül mutatok be néhányat a teljesség igénye nélkül.

Globális Korrupciós Index (Gallup)⁷

A világ 101 országában végzett felmérések eredményéből származik. Az index számításakor két kérdésre adott választ vesznek alapul: (1) az egyik a kormányzati szektor korrupcióval történő fertőzöttségére kérdez rá, (2) a másik pedig az üzleti szféra korrupciójával kapcsolatban kéri ki a lakosság véleményét. A skála 0-100 között van. Hasonlóan a CPI-hez minél alacsonyabb a pontszám, annál „tisztábbnak” ítélik meg az adott országot.

Kaufmann-féle Korrupciós Ellenőrzési Index (Kaufmann et al 2003).

A szerzők különféle rendelkezésre álló survey adatok alapján hat irányítási indikátort állítottak össze, amelyek segítségével egy összefoglaló korrupciós indexet dolgoztak ki. Az index -2,5 értéke a legkisebb mértékű, +2,5 értéke pedig a legnagyobb mérték korrupciót jelzi (Báger, 2012).

Freedom House éves jelentése

A Freedom House 1-től 7-ig terjedő skálán értékeli az egyes országokban (körülbelül 30) a demokrácia mértékét. A legjobban teljesítő országokat jelölik a legalacsonyabb pontszámmal. A szempontok közül néhány: a választási folyamatok, a civil társadalom, a sajtószabadság, a demokratikus kormányzás és a bírói függetlenség területei.⁸

Eurobarométer⁹

Az Európai Parlament az Európai Unió tagállamaiban rendszeresen rendel közvélemény-kutatásokat. A legutóbbi Európai Parlament által készített Eurobarométer felmérés azt kívánja felmérni, hogy egy évvel a 2014. évi európai választásokat megelőzően miként vélekednek az európai polgárok a gazdasági és a társadalmi helyzetről, valamint a költségvetés és a banki szolgáltatások területén zajló reformokról.

Egyedi felmérések

Az előzőekben felsorolt kutatásokon kívül számos egyedi felmérés létezik, amely nem rendszeres időközönként végez különböző felméréseket a korrupcióval kapcsolatban. Néhány ilyen legutóbbi kutatás:

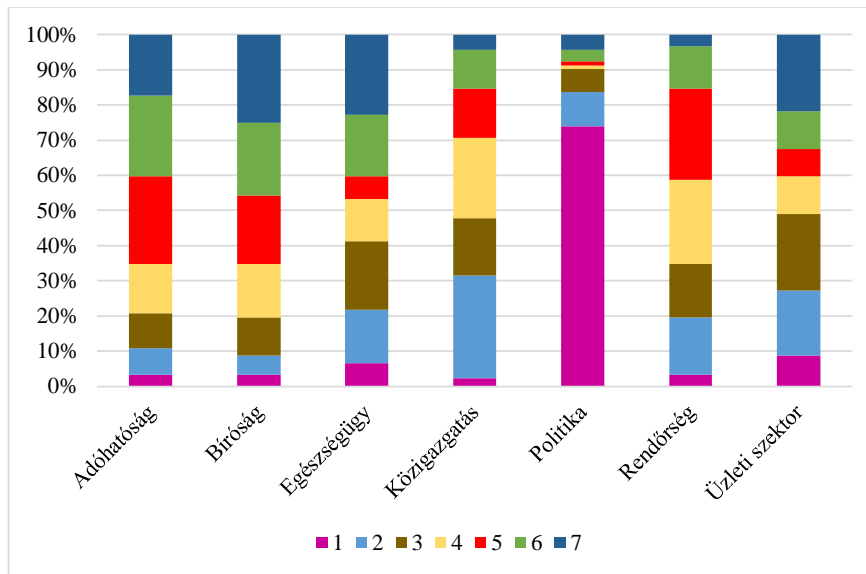
- *Korrupciós klíma (GFKI Piackutató Intézet) 2004.* A korrupció, a kenőpénz szükségességének megítélését mutatja be a mindennapi életben, tizennégy közép- és kelet-európai országban, a válaszadók százalékában.
- *Gallup Intézet.*¹⁰ Kutatási eredmények a magyarországi korrupcióról (2008), szenvedés-felmérés (2012),
- *Tárki: Korrupciós kockázatok az üzleti szektorban* (2008), *Európai társadalmi jelentésben* (2009), *Európai társadalmi jelentés* (2009), *Bizalomhiány, normazavarok, igazságtalanságérzet és paternalizmus a magyar társadalom értékszerkezetében* (2009), *Hálapénz és korrupció* (2009)
- *GKI Gazdaságkutató Zrt. Közbeszerzési korrupció Magyarországon* (2009), *Magyarországi korrupció változása* (2013)
- *MÁST Piac- és Közvéleménykutató Társaság az Állami Számvevőszéktől kapott megbízást az integritás társadalmi és intézményi hatásai, valamint a magyarországi hivatali korrupció témakörében.* A közvélemény-kutatás során kiemelt fontossággal szerepelt annak megismérésére, hogy a választópolgárok a mai Magyarországon mennyire tartják súlyosnak a vizsgált társadalmi és gazdasági problémákat.¹¹

Saját kutatás

A kutatásom célja az volt, hogy feltárjam a kérdőívet kitöltők korrupciós ismereteit, illetve hogy megvizsgáljam, miként értékelnek különböző korrupcióval kapcsolatos helyzeteket, cselekményeket.

A célcsoport két felsőoktatási intézményben (ÁVF, BGF-KVIFK) tanuló levelezős hallgatók voltak. A kutatási kérdések megválaszolásához kvantitatív módszert alkalmaztam: az adatgyűjtést kérdőíves felméréssel végeztem. A korrupció témakörében készült kérdőíves vizsgálat 2012-2013-ban történt. A feldolgozott kérdőívek száma 184. A válaszadóknak egyrészt eldöntendő értékelést, másrészt rangsorolást kellett végezniük, harmadrészt pedig kiegészítő szöveges megjegyzés/vélemény kifejtésére is lehetőségük volt.

**4. ábra. Melyik területet ítéli meg a legfertőzöttebbnek?
(Rangsorolás 1-7-es skálán) Saját szerkesztés**

Forrás: saját szerkesztés

Ebben a tanulmányban a kutatásnak csak azt a részét mutatom be, miként vélekednek a válaszadók a különböző területek korrupciós fertőzöttségéről. Kutatásomban a korrupció mérésének módja a percepció, azaz az érzékelésen alapuló mérés. Bár a percepció alulmaradt a közelítéssel szemben való összehasonlításban, úgy gondolom a kutatásomból kiemelt adatelemzések alapján, hogy ez a módszer is alkalmas lehet alapvető tendenciák bemutatására.

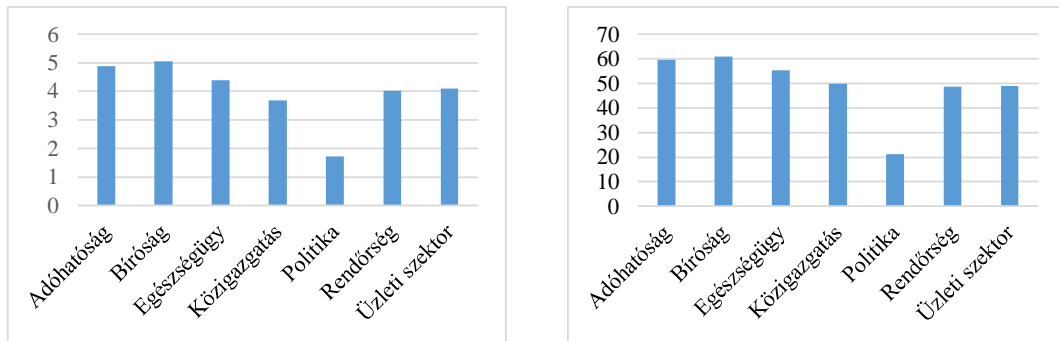
Ehhez a kérdőívből két kérdésre adott válaszokat vizsgáltam meg. Az egyik kérdés az volt, hogy „Melyik területet¹² ítéli meg a legfertőzöttebbnek?” (4. ábra). Az értékelés 1-7-es skálán történt. Az első helyet a legfertőzöttebbnek ítélt terület kapta, míg a legkevésbé fertőzött a 7. helyet. A válaszadók a legtöbb első helyezést a politikai életnek, az üzleti szektornak, illetve az egészségügynek adták. A politikai élet negatív megítélése a dobogós helyezettek között is erőteljesen kirí.

A másik kérdésnél „Mennyire bízunk az alábbi területekben?”, ugyanúgy a fenti területeket kellett értékelni. Itt külön-külön kategóriánként 0-100 közötti pontot lehetett elosztani aszerint, hogy mekkora a bizalma a válaszadónak az adott területben. Minél inkább bízunk, annál magasabb a pontszámot adhatott.

A második kérdés kontroll kérdésként is megvizsgálható.

- A két kérdés között elég nagy a kitöltési időben való távolság (2. és 14. kérdés a kérdőívben).
- A kérdésekre adott válaszadás módszere különböző volt. Első esetben a különböző területeket kellett összehasonlítani és rangsorolni azokat, a másodikban egyenként kellett elbírálni azokat 0 és 100 közötti skálán.

5. ábra. Melyik területet itéli meg fertőzöttebbnek? Mennyire bízunk az alábbi területekben?

Forrás: saját szerkesztés

Ezt követően összehasonlítottam a kapott eredményeket. Ehhez a második kérdésre adott „bizalmi” pontszámokból átlagot számoltam, míg az első kérdésnél a 1-7 közötti helyezések átlagát tüntettem fel. Az 5. ábra jól mutatja, hogy a területek eltérő módszerrel történő elbírálása hasonló eredményt hozott. A válaszokra kapott értékek szórásának vizsgálata mindkét kérdésnél szintén nagy hasonlóságot mutat.

Összegzés

A korrupció mérésével kapcsolatban számos probléma vetődik fel. Többek között az, hogy mennyire vannak a megkérdezettek tisztában az adott terület korrupciós fertőzöttségével, mennyire őszinték a válaszok, vagy mennyire tartanak a válaszadástól.

A korrupció mérésének nehézsége ellenére számos hazai és nemzetközi kutatóintézet végez felméréseket. A kapott eredmények gyakran szinkronban vannak a különböző kutatásoknál, de arra is találunk példákat, hogy jelentős eltéréseket mutatnak a feltárt adatok.

A kapott eredményeket bár fenntartással kell kezelni, mégis fontos tendenciákat tárnak fel ezek a kutatások, amelyek ismerete nélkülözhetetlen a korrupció elleni küzdelem eszközeinek meghatározásában. Arra azonban vigyázni kell, hogy ne induljon el az az ördögi kör, amikor a felmérések kiértékelése túlzó következtetéseket közvetít, amelyek aztán beépülve gondolatinkba befolyásolják az általunk „teremtett világgépét”. A magyar állampolgárokkal végzett felmérések eredményei sok esetben azt mutatják, hogy a lakosság sokkal erőteljesebbnek itéli meg a hazánkban a korrupció elburjánzását, mint amennyi esettel a valóságban találkozunk.

A korrupció magas mértékének „hiedelme” tovább fokozhatja a korrupció terjedését. A rossz képzelet ugyanis még több rosszat szülhet. Azaz esetleg a korrupciós fertőzöttség túlzott hangsúlyozása „kényszerít” néhány embert az amúgy nem is olyan romlott világba romlottá válni, mondván, ha mindenki ezt csinálja, miért éppen én maradjak ki belőle.

Felhasznált irodalom

- ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK (2012): Integritás és korrupció. Elméleti és közvélemény-kutatási tanulmányok. Hozzáférés: http://integritas.asz.hu/uploads/files/integritas_es_korrupcio.pdf (Letöltés: 2014. április 7.)
- BÁGER G. (2012): A korrupció fogalma, modelljei, valamint megismerésével kapcsolatos nehézség. In: *Integritás és korrupció*. Elméleti és közvéleménykutatási tanulmányok. 10-24. oldalak 2012. ÁROP-1.2.4-09-2009-0002. számú európai uniós kiemelt projekt. Hozzáférés: http://integritas.asz.hu/uploads/files/integritas_es_korrupcio.pdf (Letöltés: 2014. április 7.)
- BHATTACHARYYA, D. K. [1999]: On the Economic Rationale of Estimating the Hidden Economy. *The Economic Journal*. 109. köt. 456. sz. 348–359. old. Hozzáférés: <http://www.jstor.org/stable/2566008> In: Murai Bálint – Ritlzné Kazimír Ildikó (2011): A nem megfigyelt gazdaság mérésének lehetőségei. *Statisztikai szemle* 89. évfolyam 5. szám. 501-522. oldalak
- FENYVESI É. (2013.a): *Korrupció, amiért beszülnünk kell róla...* Multidiszciplináris Kihívások – Sokszínű válaszok. Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar Közgazdasági és Társadalomtudományi Intézeti Tanszéki Osztály szimpózium kötete. 2012. Főszerkesztő: Hamar Farkas. ISBN: 978 963 7159329, 9-17. oldalak
- FENYVESI É. (2013.b): *Az ezerarcú korrupció*. Multidiszciplináris Kihívások – Sokszínű válaszok. Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Kar Közgazdasági és Társadalomtudományi Intézeti Tanszéki Osztály szimpózium kötete. 2013. Főszerkesztő: dr. Hamar Farkas. ISBN: 978-963-7159-51-0
- ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK (2012): *Integritás a közszférában*. Javaslatok a jogalkotóknak. A korrupció mérése (14-19. oldalak) Hozzáférés: http://integritas.asz.hu/uploads/files/javaslat_a_jogalkotoknak.pdf (Letöltés: 2014. április 7.)
- JOHNSTON, M. (1990): The Political Consequences of Corruption. A Reassessment. In: A. J. Heidenheimer – M. Johnston – V. T. LeVin: *Political Corruption*. Handbook. Transaction Publishers, New Brunswick and London
- KAUFMANN, D. – KRAAY, A. – MASTRUZZI, M. (2003): Governance Matters III. *World Bank Policy Research Working Paper* 3106. Retrieved February 2004 from The World Bank Website: Hozzáférés: <http://www.worldbank.org/wbi/governance/pubs/govmaterr3.html> (Letöltés: 2014. április 7.)
- KRÁNITZ M. (2005): *A korrupció utolsó huszonöt éve Magyarországon*. Kutatási záró-jelentés. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest
- PAPANEK G. (2008): A korrupció és korlátozásának lehetőségei. p. 129-141 oldal In: Bod Péter Ákos – Báger Gusztáv (szerk.): *Gazdasági Kormányzás*. Változás és alkalmazkodás a magyar gazdaságirányítás intézményrendszerében. Aula. Budapest.
- SCHNEIDER, F. (2007): Shadow Economies and Corruption all over the World: New Estimates for 145 Countries. In: Murai Bálint – Ritlzné Kazimír Ildikó (2011): A nem megfigyelt gazdaság mérésének lehetőségei. *Statisztikai szemle* 89. évfolyam 5. szám. 501-522. oldalak Hozzáférés: http://www.lawrence.edu/fast/finklerm/shadeconomycorruption_july2007.pdf (Letöltés: 2014. április 7.)
- SIK E. (2001): A korrupció nagysága. In: *Korrupció Magyarországon*. Csefkó Ferenc – Horváth Csaba (szerk.) Pécs-Baranyai Egyesület, Pécsi Tudomány Egyetem Állam- és Jogtudomány Kara, Pécs 233-253. oldalak
- SZÉKELY L. – LAKATOS D. – MOLNÁR Cs. G. (2012) *Fiatalok és a korrupció Magyarországon*. Transparency International Magyarország. ISBN 978-963-08-3581-7. Hozzáférés: http://www.transparency.hu/uploads/docs/Fiatalok_es_a_korrupcio_Magyarorszagon.pdf (Letöltés: 2014. március 22.)
- SZENTE Z. (2006-2007): Fogalmi kísérletek a korrupció meghatározására és az önkormányzati korrupció fogalma. Letöltés: 2014. április 21. Hozzáférés: http://integritas.asz.hu/uploads/files/05_resztan_szente_onkormanyzatikorruptiofogalma_060831.pdf (Letöltés: 2014. április 7.)
- SZENTE Z. (2007): Az önkormányzati korrupció vizsgálatának lehetőségei. In: Szente Zoltán (szerk.) *Korrupciós jelenségek a közigazgatásban*. Magyar Közigazgatási Intézet. Budapest 67-81. oldalak
- WALACE, C. – HAERPFER, C. (1999): *Democratisation, Economic Development and Corruption in East-Central Europe*. Paper presented at the CPHR conference „Transparency in the Slovak Economy – III”, Bratislava, 25th June

Hivatkozások

¹ Integritás a közzsférában. Javaslatok a jogalkotóknak. 2012. A korrupció mérése (14-19. oldalak).

http://integritas.asz.hu/uploads/files/javaslat_a_jogalkotoknak.pdf

² http://www.transparency.hu/CPI2013?bind_info=page&bind_id=76

³ http://www.transparency.hu/CPI2013?bind_info=page&bind_id=555

⁴ http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.transparency.hu%2Fuploads%2Fdocs%2F2009CPI_gyik.doc&ei=7x5WU9PSO8jpygPx7IDwBQ&usg=AFQjCNHZyh0SxtKAvf4yJ1SsMrnJTmqaXg

⁵ <http://www.transparency.hu/indexek?no=1>

⁶ http://www.transparency.hu/A_kinai_es_az_orosz_cegek_fizetik_a_legtobb_kenopenzt_a_TI_2011-es_Vesztegetesi_Indexe_szerint?bind_info=page&bind_id=79

⁷ Integritás a közzsférában. Javaslatok a jogalkotóknak. 2012. A korrupció mérése (14-19. oldalak).

http://integritas.asz.hu/uploads/files/javaslat_a_jogalkotoknak.pdf

⁸ http://index.hu/belfold/2011/06/28/csokkent_a_demokracia_ereje_magyarorszagon/

⁹ http://www.europarl.hu/hu/az_on_szolgalabatan/eurobarometer.html;jsessionid=04B56839222F41C828C9BA47DCDB9826

¹⁰ Ebben az évben (2014) bezárta kapuit a magyarországi Gallup Intézet. Ezentúl a magyar ügyfeleket a londoni irodából szolgálják ki.

¹¹ Integritás a közzsférában. Javaslatok a jogalkotóknak. 2012. A korrupció mérése (14-19. oldalak).

http://integritas.asz.hu/uploads/files/javaslat_a_jogalkotoknak.pdf

¹² adóhatóság, bíróság, egészségügy, közigazgatás, politika, rendőrség, üzleti szektor